

NEDJELJKO FABRIO U ČASOPISU *MOST/THE BRIDGE*, 1-2/2008.

U izdanju Društva hrvatskih književnika (DHK) od 1966. g. izlazi časopis za međunarodne književne veze *Most/The Bridge*, koji se tiska godišnje u četiri broja, odnosno u dva dvobroja. U njemu se, osim na engleskom jeziku, nalaze tekstovi i prijevodi na njemačkom, francuskom, španjolskom i talijanskom jeziku, i to proznih i poetskih djela suvremenih hrvatskih autora. U lipnju 2008. g. objavljen je dvobroj (1-2) posvećen znamenitom hrvatskom književniku i akademiku Nedjeljku Fabriju, povodom 70. obljetnice njegova života, što je i razlog pisanja ovoga prikaza.

U ovome se broju nalaze i radovi posvećeni raznim književnim temama podijeljenim u pet većih tematskih cjelina. Prva cjelina, pod naslovom *Literature in translation* (Prevedena književnost), sadrži poeziju mnogih hrvatskih književnika prevedenu na strane jezike, kao npr. Mate Balote, Milivoja Slavičeka, Anta Stamaća, Stanke Gjurić, Enerike Bijač, Lane Derkač, zatim prijevod na engleski ulomaka iz proznog djela *Triameron* autora kojemu je posvećen ovaj broj časopisa te prijevod putopisa hrvatskoga autora Ludwiga Bauera.

Druga cjelina nosi ime *Literary life* (Književni život), gdje se nalaze kolumne Strahimira Primorca *Purgatory* (Čistilište), Vanese Begić *Literary Istria* (Književna Istra), zatim Lade Žigo *The world of criticism* (Svijet kritike) i Nikole Đuretića *The world of literature* (Svijet književnosti), zatim kritike raznih djela i dio posvećen važnim hrvatskim i stranim književnim nagradama i priznanjima te književnicima koji su ih dobili.

Treća cjelina, na koju ćemo se naknadno vratiti, posvećena je djelu akademika Nedjeljka Fabrija, koji je, kako smo već napomenuli, tema ovoga broja.

Croatian authors and literature abroad & international relations (Hrvatski autori i književnost u inozemstvu i međunarodne veze) naziv je sljedeće cjeline. U njoj se nalaze tekstovi koji govore o pojedinim poetskim, proznim i antologijskim djelima, zatim je tu rad posvećen Danima hrvatske kulture u Duisburgu i Kölnu (Njemačka), dva rada vezana za hrvatski jezik i književnost u svijetu, zatim tekst o Miri Gavranu i razgovor s hrvatskom spisateljicom i prevoditeljicom Sanjom Lovrenčić.

Posljednja tematska cjelina zove se *History of literature* (Povijest književnosti), u kojoj jedan rad govori o noveli kao književnom rodu, tj. o njenoj dezintegraciji i obnovi, a drugi o pjesniku Dragutinu Tadijanoviću te o prihvaćanju njegove poezije.

Kao što je već priopćeno, središnja tema ovoga broja časopisa *Most/The Bridge* djelo je akademika Nedjeljka Fabrija, što je vidljivo i sa same naslovnice, gdje se nalazi i njegova fotografija. Vezano za njegov život i djelo, tu se nalazi sedam radova.

Prvi rad vezan za N. Fabriju, čiji je autor Darko Gašparović, nalazi se u prvoj tematskoj cjelini, a govori o romanu *Triameron*. Taj je roman napisan između 2000. i 2001. godine, a osim naslova *Triameron* ima i dva podnaslova: *Roman einer kroatischen Passion* i *The third part of Adriatic Duology*, koje u nastavku teksta D. Gašparović objašnjava. Naime, naslov *Triameron* asocijacija je na Boccacciov *Dekameron*, u kojemu desetero mladića i djevojaka u Firenci, sklonjeni u doba kuge, kako bi im vrijeme brže prošlo, u 10 dana ispriopovijedaju 100 priča. *Triameron* je, pak, naslov koji se odnosi na radnju koja se odvija u tri dana, u kasno proljeće 1996. godine, na relaciji hotela Admiral u Opatiji i privatne psihijatrijske klinike u Stockholmu. Naime, prva su dva dijela Fabrijeve *Jadranske trilogije Vježbanje života* (1985.) i *Berenikina kosa* (1989.). Sva tri romana obrađuju temu obiteljske i političke drame generacijskog i nacionalnog konflikta. Prvi podnaslov, *Roman einer kroatischen Passion*, Gašparović objašnjava na način da jedan od glavnih likova *Triameron*a Encije Grimani – dok putuje u psihijatrijsku kliniku u Stockholm kako bi posjetio sina hospitaliziranoga zbog posttraumatskoga stresa – vidi prikazanje Muke (Pasije) po Mateju. To je svojevrsna obiteljska fuga, ali je roman usko vezan za vrijeme Domovinskog rata u Hrvatskoj 90-ih godina 20. stoljeća. Što je Muka po Mateju za roman *Triameron* – to je za prethodni roman (*Berenikina kosa*) glazba Johanna Sebastiana Bacha. Drugi je podnaslov svojevrsna igra duologija-trilogija: *Triameron* kao treći dio *Jadranske duologije*. U nastavku je dan prijevod epiloga *Triameron*a na engleski jezik.

Ostali radovi posvećeni akademiku Nedjeljku Fabriju nalaze se u trećoj, središnjoj tematskoj cjelini ovoga časopisa. Već spomenuti D. Gašparović napisao je *Foreword* (Uvodnu riječ) i prvi rad, pod naslovom *A note on the author* (Bilješka o autoru), te objavio i razgovor s akademikom. Iz ta dva rada i razgovora dobiva se šira slika Fabrijeva života i djela. Taj veoma istaknut književnik rođen je u Splitu 14. studenoga 1937., a 1947. se seli s roditeljima u Rijeku. U Rijeci je završio osnovnu i srednju školu, a u Zagrebu diplomirao talijanski i hrvatski jezik i književnost na Filozofskome fakultetu. Nakon toga vraća se u Rijeku, gdje od 1961. do 1971. radi kao lektor u Narodnom sveučilištu, a zatim kao dramaturg u Hrvatskom narodnom kazalištu Ivana pl. Zajca. Ima vrlo bogat opus kao romanopisac, dramski i glazbeni pisac, esejist i prevoditelj. Bio je i urednik *Riječke revije*, a 1970. g. pokrenuo je književni časopis *Kamov* te bio njegov glavni urednik (do sloma Hrvatskoga proljeća 1972. godine). Odlazi u Zagreb, gdje je bio zaposlen kao urednik u dramskom programu Televizije i Radio Zagreba. U razdoblju 1985. – 1995. bio je predsjednik Druš-

tva hrvatskih književnika u Zagrebu. Profesor je na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. Napisao je i objavio brojne knjige i primio prestižne nagrade. Tako je dobio i međunarodna priznanja: *Nagradu Bethlen Gábor* (Budimpešta) 1993. godine i *Herderovu nagradu* (Beč) 2002. godine, obje za promicanje suživota u Srednjoj Europi i obnovu europskoga kulturnoga duha. Godine 2007. dobio je *Nagradu za životno djelo Grada Rijeke*. Živi i djeluje u Zagrebu kao redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Bio je potpredsjednik Matice hrvatske u Zagrebu. Godine 2005. nakladnička kuća *Profil International* započinje tiskati Fabrijeva *Izabrana djela*, u kojima se nalazi reprezentativan izbor njegova velika opusa. Ta su djela u razdoblju 2005. – 2007. godine tiskana u osam knjiga, od kojih su četiri romana, tu je i knjiga drama, knjiga pripovjedaka i dvije edicije eseja.

Sljedeći tekst, pod naslovom *Fire of the present, ash of the past* (Vatra sadašnjosti, pepeo prošlosti), pisan je rukom Zdravka Zime, a zapravo je prijevod na engleski jezik pogovora u knjizi N. Fabrija *Izabrane pripovijetke* (1990.). Na početku teksta autor općenito govori o Fabrijevom radu, te napominje da je i u njegovu pripovjednom i dramskom radu očita duboka opčinjenost prošlošću. Iz Fabrijevih je djela vidljivo njegovo shvaćanje da se književnost napaja vremenom koje nije fizikalno te da je prošlost jednako bitna kao i sadašnjost. Za Fabrija povijest nije samo suhoparna činjenica već svojevrsan mit, a mitom se, kao elementom kolektivne svijesti, koriste i ideologija i književnost: ideologija za svođenje svijesti na svoje pragmatički provjerljive obrasce, a književnost kako bi u svijetu dala naslutiti izvor moguće utopije. Kako kaže Zima, "... Fabrio kroči tragovima povijesti da bi ispod njezinih naslaga identificirao nepatvoren ljudski trag. Ili drukčije – smisao." U nastavku teksta, autor nabraja pripovijetke koje se nalaze u knjizi te ukratko govori o njima.

Sljedeći rad napisao je već spomenuti D. Gašparović, a posvećen je Fabrijevom kazališnom djelovanju. Jedan od njegovih najvažnijih radova jest saga o nekadašnjem gradu Rijeci na zapadnoj obali Rječine: *Vježbanje života*; objavljena je 1985. godine, ali je napisana pet godina ranije; uprizorena je 27. veljače 1990., a dramaturg je bio D. Gašparović i redatelj Georgij Paro. Njegove prve drame prikazala su amaterska kazališta. U razdoblju od 1967. pa do sloma Hrvatskog proljeća 1971. g. napisao je gotovo cjelokupan dramski rad. U to je vrijeme bio i dramaturg u HNK Ivana pl. Zajca u Rijeci, gdje su prvi put bile prikazane dvije od njegovih najvažnijih drama *Reformatori* (1967.) i *Čujete li svinje kako rokću u ljetnikovcu naših gospara?* (1971.). U studenome 1971., malo prije sloma Hrvatskog proljeća, bila je adaptirana za pozornicu radio-drama *Meštar*, a odigralo ju je Studentsko eksperimentalno kazalište Zagreb. Predstavu *Čujete li svinje kako rokću u ljetnikovcu naših gospara?* odigralo je Zagrebačko kazalište mladih 1977. godine; a godine 1984. Mostarsko kazalište mladih uprizorilo

je televizijsku dramu-grotesku *Kralj je pospan*. Zatim je 1989. g. tu grotesku odigralo i Narodno sveučilište u Rovinju, na talijanskome jeziku, *Il re ha sonno*. Na Festivalu jugoslavenskih dramskih amatera u Trebinju 1972. g. Fabrijeve *Aluzione drame* (*Reformatori*, *Admiral Kristofor Kolumbo*, *Čujete li svinje kako rokću u ljetnikovcu naših gospara?*, *Meštar*, *Kralj je pospan*, *Magnificat*) osvojile su dva priznanja za najbolju glumu, no okrugli je stol zatražio suđenje cijelom ansamblu, uključujući redatelja, autora i suce koji su dopustili njihovo izvođenje. Gašparović napominje kako je to dokaz brutalnog režima u kojem se živjelo gotovo pola stoljeća. Autor uspoređuje Fabrijeva i Krležin rad; oba književnika bavila su se velikim temama: značajne ličnosti čovječanstva za Krležu su Isus Krist, Kristofor Kolumbo i Michelangelo, a za Fabrija Kolumbo i Michelangelo, dok je Isus Krist zamijenjen Martinom Lutherom Kingom. Autor povlači i paralelu između dva književnika, pa govori da je ono što je prekretnica za Krležin dramski rad *Kraljevo* za Fabrija *Čujete li svinje kako rokću u ljetnikovcu naših gospara?* Nakon tih radova oba se pisca posvećuju temama koje se tiču domovinske stvarnosti. I nakraju, zadnje Fabrijevo odigrano kazališno djelo jest libreto za balet *Maestro*, inspiriran životom i djelom kompozitora Borisa Papandopula.

Posljednji rad posvećen Fabrijevu djelovanju u ovome časopisu pisan je rukom Julijane Matanović, a radi se o dijelu pogovora *Izabranih djela*, koji je autorica imenovala – *Čitam te Lucijane*; izdan je u knjizi *Eseji*, II (2007.). U časopisu *Most/The Bridge* nalaze se na engleski jezik prevedena dva odlomka trećeg poglavlja toga pogovora, posvećena eseju kao rodu. Autorica napominje da se sada, kada postoji 700 stranica sabranih analiza, interpretacija i prikaza može sa sigurnošću reći da je N. Fabrio jedan od rijetkih pisaca koji su svoj kreativni rad fokusirali na fenomen i društvo umjetnika, koji su u književnom, povijesnom, kulturnom i političkom smislu odredili njegov život. Njegovi eseji zapravo predstavljaju borbu za prava autora da barem nešto kaže o svojem pogledu na život. Zanimljivo je da je Fabrio prepravljao svoje eseje i godinama nakon što su bili objavljeni. Autorica zaključuje da Fabrijevo zanimanje leži u potrebi za kompletiranjem i ispravljanjem površnih činjenica iz razloga što s vremenom stvari odlaze u zaborav, a mi ne činimo ništa kako bi ih analizirali i sačuvali. Ona navodi i njegove konkretne komentare određenih djela. Kaže za Fabrija da se posebice brine za recepciju pojedinih djela i događaja, te da ništa nije lišeno njegove interpretacije. Nakraju donosi Fabrijevu bibliografiju, popis dobivenih nagrada i priznanja te kritike njegova rada.

Akademik Nedjeljko Fabrio zasigurno je jedan od najcjenjenijih suvremenih hrvatskih književnika, o čemu svjedoči i poveći opus njegovih djela te dobivanje prestižnih domaćih i međunarodnih priznanja, kao što su npr. *Ksaver Šandor Dal-ski* (1989., 2002.), *Miroslav Krleža* (1989.), *Vladimir Nazor* (1986., 2008.), *Stella solidarietà*

Italiana (Rim, 2007.) i već spomenute: Nagrada *Bethlen Gábor*, Herderova nagrada i Nagrada za životno djelo Grada Rijeke. Neki od njegovih važnijih radova, od kojih su neki prevedeni i na strane jezike su: romani *Vježbanje života* (1985.), *Berenikina kosa* (1989.), *Triameron* (2002.), *Smrt Vronskog* (1994.); novele *Partite za prozu* (1966.), *Labilni položaj* (1969.), *Lavlja usta* (1978.), *Izabrane pripovijetke* (1990.); eseji *Maestro i njegov šegrt* (1997.), *Ruža vjetrova* (2003.); drame *Čujete li svinje kako rokću u ljetnikovcu naših gospara?* (1969.), *Admiral Kristof Kolumbo* (1969.), *Drame* (1976.) i dr. Fabrijevi radovi često su popraćeni oprečnim kritikama, no većina ih stavlja na pijedestal, što je očito stvarna i istinita ocjena njegova vrlo uspješna životnoga djela.

Nina Spicijarić Paškvan